

ZVER A LOV V ERBOCH (I.)

O pôvode erbov s loveckými motívmi, ktoré patrili šľachtickým rodom na našom území, sa zhovárame s heraldikom MIROSLAVOM GLEJTEKOM.

»»» MÁRIA INŠTITORISOVÁ

Rod Vesterházióvcov

Rod Kőkedióvcov

Rod z Malých Trakán

PR Akú úlohu zohrával erb v živote majiteľa?

V prvej fáze, keď rytieri začali používať uzatvorenú prilbu, ktorá im zakrývala tvár, erby slúžili na to, aby ich spolubojovníci spoznávali. Používanie erbov sa však rýchlo rozšírilo z jednej osoby na celú rodinu či rod. Erby sa stali dedičným znamením. Umiestňovali sa aj na pečati majiteľa, respektíve ako symbol jeho majetku aj na iných predmetoch. Ale o heraldike hovoríme až vtedy, keď človek začal používať počas života jediný erb a ten už nemenil. Čiže ide o trvalé znamenie.

PR Raz daný erb sa už nesmel meniť? Meniť sa mohol len za určitých podmienok. Ak napríklad panovník prišiel o nejaké územia, symbol územia sa

z erbu stratil. Alebo bol majiteľ povýšený do vyššieho stupňa šľachtictva, napríklad

doc. PhDr. Ing. Miroslav Glejtek, PhD. (38)

Prednáša na Katedre histórie FF UKF v Nitre. Je heraldickým konzultantom Rady pre vedu, vzdelanie a kultúru Konferencie biskupov Slovenska s právom posudzovať a schvalovať cirkevné erby. Je tiež členom Slovenskej genealogicko-heraldickej spoločnosti. Ako nezabudol pripomenúť, cenné poznatky pre tento rozhovor čerpal aj z inšpiratívnych prác Dušana Burana, Radoslava Ragača, Jozefa Nováka, Ladislava Vrteľa či Lászlóa Fejérpatakyho.

získal dedičný titul baróna, alebo z baróna bol povýšený na grófa a podobne, potom sa táto zmena odzrkadlila v jeho erbe. Inokedy vládca odmenil majiteľa erbu za zásluhy tak, že striebro vymenil za zlato. To všetko sú legitímne postupy, iné heraldika neuznáva. No nie vždy sa to u nás striktno dodržiavalo. Najmä

Rod Martonfalvaiovcov

Rod Jesenskovicov

” Erb je silný kultúrny fenomén, súčasť našich tradícií, ktoré sa tu vyvíjali osem storočí. “

v novoveku sa stretne s tým, že rod vymenil erbové znamenie za iné alebo v erbe použil nekorektnú tinktúru, napríklad takzvanú prirodzenú farbu, ktorú heraldika v skutočnosti nepozná.

PR Ktoré druhy zveri v znameniach prevažujú?

Od začiatku 15. storočia, teda obdobia vlády Žigmunda Luxemburského, môžeme v našich končinách intenzívne študovať rôzne lovecké, lesnícke či zvieracie výjavy. V armálesoch (erbové listiny, pozn. red.) dominuje jeleň, medveď,

Rod Balajtiovcov

orol a vlk. Obyčajne ich dopĺňajú ďalšie symboly, ako koruna na hlave alebo na krku. Mnohé nezobrazujú celé zviera, ale napríklad len hlavu, zobák, zuby, jazyk alebo pazúry, teda predimenzovanú „zbroj“, ktorou loví a zabíja. Ide o typické heraldické štylizácie, no prvoradá je vždy zrozumiteľnosť výjavy. Erb by mal byť identifikovateľný aj na malom nosiči, ako je pečať.

PR Stretli ste sa aj s atypickým vyobrazením?

Spomeniem starý rodový erb Beréniovcov s vevericou, ktorý používali hlboko do novoveku. V erbe

Rod Heteiovcov

WOLF-EYES®

Už 17 rokov jednotka na trhu..

Wolf-Eyes Ranger 56 TURBO - USB nabíjateľný poľovnícky Set

zľava 18%

139EUR

~~169EUR~~

Dosah svetla 645m, max. výstup LED 1276lm

Obsah FHS setu: Svietidlo, diaľková spúšť dual odnímateľná, magnetická montáž, akumulátor Samsung 18650, nabíjacia sada.

Wolf-Eyes Ranger - USB nabíjateľný poľovnícky Set

zľava 24%

129EUR

~~169EUR~~

Dosah svetla 519m, max. výstup LED 1276lm

Obsah FHS setu: Svietidlo, diaľková spúšť dual odnímateľná, magnetická montáž, akumulátor Samsung 18650, nabíjacia sada.

Wolf-Eyes X-Beam - Biela+Zelená LED nabíjateľný poľovnícky Set

1276 lumenov 230 lumenov
603 metrov 320 metrov

zľava 20%

159.20EUR

~~199EUR~~

+ k svietidlu malý praktický darček **ZADARMO**

Tank 007 F1H

Odborné poradenstvo a objednávky na TEL.Č: 0917 977 936

www.iled.sk
E-MAIL: iled.sk@gmail.com

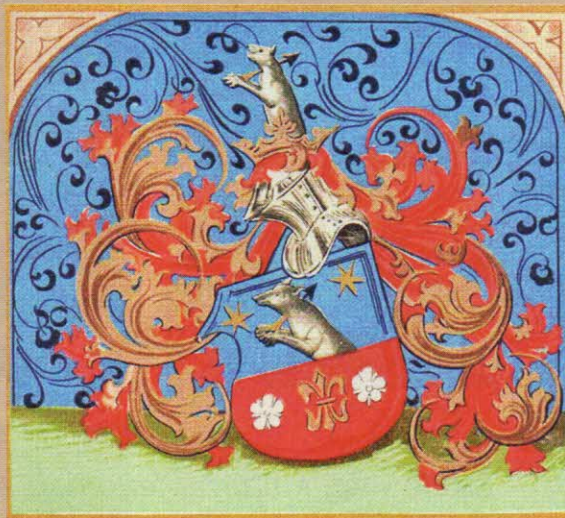
Rod Horváthovcov

Rod Brezovických

ČO JE ERB?

Erb je trvalé identifikačné farebné znamenie majiteľa na štíte. V západnej Európe má v tomto poňatí tradíciu od 12. storočia. Erby sa tvoria podľa špecifických pravidiel. Heraldika (náuka o erboch) akceptuje len štyri farby – červenú, modrú, čiernu a zelenú, a dva kovy – zlato a striebro. Farby a kovy sa musia pri kladení na seba striedať, vždy ide farba na kov a kov na farbu. Figúry na erboch sú zjednodušené, štylizované, napríklad ruža s piatimi lupeňmi, lev vzpriamený na zadných končatinách či orol s rozprestretými krídlami. Základ erbu tvorí štít so znamením, ktoré dopĺňajú iné súčasti. Šľachtic mal na štíte prilbu, prikryvadlá, točenicu alebo korunu a klenot. Neskôr pribudli strážcovia a nosiči erbu, hodnostné koruny, kniežacie plášte a podobne. Klerici zase používali erb v podobe štítu, ktorý doplnili odznaky hodnosti, ako kardinálsky klobúk, biskupská berla či mitra. V závislosti od nosiča, teda či išlo o pečatný prsteň, fasádu budovy, exlibris alebo maľbu na stene, sa zobrazoval buď celý erb, alebo len jeho časť, napríklad erbové znamenie štítu.

rodu Brezovických je zase kamzík, ktorého aj dlhodobo zobrazovali. Erb rodu Vesterházióvcov zobrazuje čierneho, respektíve prirodzene sfarbeného tetra-

va na modrom štíte. Čiže porušili heraldické pravidlo, lebo dali farbu na farbu, ale v uhorskej heraldike to nie je nič nezvyčajné.

Erb Eliáša Medveckého

Rod Marošovských

Rod Milekióvcov

”

Výrazne naturálne výjavy na erboch boli pre uhorskú šľachtu typické.

“

PR Čím sú rodové erby z nášho prostredia, naopak, charakteristické?

Z 15. storočia pochádza skupina erbov, ktoré už naznačujú zviera ulovené alebo zasiahnuté šípmom, oštepom, poľnou dýkou či mečom. Často ide o veľmi naturálny výjav, napríklad jeleň s okom prestreleným šípmom, medveď alebo vlk s krkom prebodnutým oštepom, vlk s tlamou pretatou mečom. Na iných erboch vidno len časť zvieraťa, napríklad erb rodu Kölkediovcov znázorňuje šípmo prestrelenú nohu orla, na ktorej je mäso odhalené až na kosť. To má ďaleko od strohej štylizácie. Podobná naturálnosť však bola pre uhorskú šľachtu typická! Musíme si uvedomiť, že kým napríklad v západnej Európe boli už lesy často vyrúbané a medvede tam nežili, na našom území, hlavne na Orave alebo v okolí Zvolena, sa ešte stále nachádzali hlboké hory a poľovníctvo predstavovalo silný fenomén.

PR Rozprávajú erby príbehy?

Niektoré zobrazujú doslova dramatické scény boja človeka so zvieraťom. V erbe rodu z Malých Trakán muž zabíja vlka, pričom aj v samotnej erbovej listine

sa píše o tejto udalosti: Nositeľa erbu Dionýza v noci napadol vlk, s ktorým potom bojoval v nočnej košeli s mečom v ruke. Inú napínavú scénu zachytáva erb rodu Martonfalviocov. Budúci majiteľ erbu Ján zachránil život bánovi Matejovi, keď ho napadol rozzúrený diviak, ktorého napokon skolil vlastnými rukami. Za udatnosť bol povýšený do šľachtického stavu. A do tretice spomeniem erb rodu Jesenskovcov, kde lovec zabíja Daniela sekerou. Osobitnú skupinu predstavujú zobrazenia šeliem s úlovkom. V erbe rodu Balajtiocov si vlk odnáša dve husi, v erbe rodu Heteiocov leopard ulovil zajaca a erb rodu Horváth znázorňuje orla s uloveným zajacom.

PR Utlmil nástup strelných zbraní záujem o heraldiku?

Nie. Po výrazných zmenách spôsobov boja v 16. storočí obluba erbov neklesla, ale stali sa najvýznamnejšími symbolmi šľachtických rodov a ich vetiev, meštianskych rodín či cirkevných hodnostárov. Nadalej ich používali aj mestá, cechy, župy, a to až do zániku monarchie v roku 1918. Zo 16. až 20. storočia poznáme veľ-

ké množstvo erbov, na ktorých sa nachádza lovná zver v najrôznejšom umeleckom, heraldickom stvárnení. Erb je silný kultúrny fenomén, súčasť našich tradícií, ktoré sa tu vyvíjali osem storočí.

PR Ktorý erb s prírodným motívom vás najväčšmi oslovil?

Veľmi peknou a netradičnou kompozíciou sa vyznačuje erb evanjelického farára Eliáša Medveckého zo začiatku 17. storočia. Znázorňuje medveďa, ktorý lezie na strom za plástom medu. Na opačnej strane vidno vyplašený včelí roj. Eliáš pochádzal z Oravy a podpisoval sa po latinsky Ursinus. Vieme, že latinský názov medveďa znie Ursus. Vravíme tomu hovoriace znamenanie, lebo erbová figura priamo odkazuje na meno majiteľa.

(Pokračovanie nabudúce)

